

POLITICI PENTRU DEZVOLTAREA RURALĂ DE TIP BOTTOM-UP. CONSIDERAȚII PRIVIND ABORDAREA LEADER

Andreea - Emanuela DRĂGOI¹

Rezumat

Dezvoltarea rurală reprezintă o componentă de importanță majoră în cadrul finanțării acordate statelor membre prin intermediul Politicii Agricole Comune. Analiza întreprinsă în acest articol își propune să evidențieze avantajele politicilor de tip bottom-up pentru finanțarea dezvoltării rurale, politici al căror element central îl reprezintă comunitățile locale (mai exact grupurile de acțiune locală – GAL). În acest scop, vor fi utilizate o serie de studii de caz bazate pe experiența programului LEADER² în perioada 2007-2013, precum și statisticile LEADER disponibile la nivel comunitar. În finalul cercetării noastre, vom evidenția unele concluzii ce s-ar putea dovedi utile pentru design-ul strategiilor de dezvoltare rurală ale statelor membre în perioada 2014-2020.

Cuvinte cheie: dezvoltare rurală, politici de tip bottom-up, programele LEADER

Clasificare JEL: R51, R58, R59

¹ Doctor în economie, Cercetător Științific II, Institutul de Economie Mondială.

² Acronimul LEADER provine de la expresia din limba franceză *Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale*, ceea ce presupune crearea unor legături între acțiunile locale privind dezvoltarea economică rurală.

1. Finanțarea de tip bottom-up în zonele rurale din UE

Deși Politica Agricolă Comună a debutat ca o politică destul de centralizată în ceea ce privește instrumentele finanțării sale³, iar obiectivele de dezvoltare rurală ale statelor membre trebuie să se alinieze cadrului strategic comunitar în domeniu, prin inițiativele sale, încă de la înființare, Axa de finanțare LEADER a încurajat dezvoltarea rurală de tip bottom-up, adică plecând de la nevoile comunităților locale, spre dezvoltarea unor exemple de politici de dezvoltare aplicabile și la nivel național. Referitor la experiența finanțării dezvoltării rurale de tip bottom-up în cadrul programelor LEADER, unele evaluări din literatura de specialitate (Ray, 2000) au arătat că acestea au constituit adevărate „laboratoare” de impulsionare a dezvoltării rurale la nivel local și regional. Ray (2000) evidențiază faptul că obiectivele LEADER, deși în perfectă concordanță cu cele mai generale ale PAC, sunt în continuă evoluție și iau în considerație diversitatea zonelor și peisajelor rurale ținând cont de identitățile lor locale diverse și potențialul imens privind conservarea unui mediu natural de calitate.

Până în prezent, au existat trei generații de programe LEADER autonome (LEADER I între 1991-1993; LEADER II între 1994-1999 și LEADER+ între 2000-2006), precum și o generație de programe LEADER integrate (în perioada 2007-2013, programele LEADER au fost integrate în cadrul PAC ca a patra axă de finanțare). Începând cu anul 2007, finanțarea Axei LEADER s-a realizat cu contribuții din fondurile globale acordate fiecărui stat membru de către UE, în conformitate cu reglementările comunitare referitoare la Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR).

Prin finanțarea de tip bottom-up, axată pe specific zonal și regional, implicând comunitățile locale și sporind valoarea resurselor locale, programele LEADER au contribuit la consolidarea și crearea de locuri de muncă, precum și la încurajarea creării și dezvoltării de IMM-uri în zonele rurale. Deși LEADER a debutat ca un proiect experimental, unii autori (Dargan și Shucksmith, 2008) arată că acest program comunitar s-a convertit într-un adevărat creuzet generator de proiecte și idei, devenind un instrument de testare a modului de extindere a oportunităților de dezvoltare pentru zonele rurale.

³ Diferitele abordări privind Politica Agricolă Comună, experimentate înainte de începutul anilor '90 erau, în general, sectoriale, concentrându-se asupra producției și urmărind încurajarea modificării structurale a agriculturii. Acest tip de abordare “de sus în jos” era implementată prin intermediul unor planuri de susținere decise la nivel național. În acest context, factorii locali nu erau întotdeauna interesați sau încurajați să se implice în proiectarea viitorului zonelor rurale în care își desfășurau activitatea.

Până în prezent, programele LEADER autonome au reunit un număr impresionat de grupuri de acțiune locală (GAL), reușind să „acopere” finanțarea în zone geografice vaste din arealul statelor membre (Tabelul 1).

Tabelul 1: Finanțarea în cadrul programelor LEADER autonome

Inițiativa	Numărul de GAL implicate	Zona geografică	Finanțarea UE
LEADER I	217	367 000 km ²	442 milioane euro
LEADER II	906	1 375 144 km ²	1 755 milioane euro
LEADER +	893	1 577 386 km ²	2 105,1 milioane euro

Sursa: Prelucrare autor pe baza statisticilor DG Agriculture and Rural Development.

O trăsătură definitorie a finanțărilor realizate în cadrul LEADER este aceea că au reunit strategii de dezvoltare locală axată pe zonă, luând în considerare un teritoriu omogen, coeziv din punct de vedere social, caracterizat prin tradiții comune, identitate locală, necesități și așteptări comune.

Unii autori (Ploeg et al., 2000) consideră că trecerea de la nivelul teoriei spre imperativele practicii a asigurat succesul foarte mare al programelor LEADER și „priza” lor în mentalul colectiv. Abordarea LEADER a fost adoptată cu entuziasm de către statele membre, deoarece permitea adaptarea mai riguroasă a acțiunilor la nevoile locale și la avantajul competitiv local, în condițiile în care permitea dezvoltarea interregională dacă zona aleasă avea o coerență suficientă în termeni de resurse umane, financiare și economice pentru a susține strategii viabile de dezvoltare locale (Caseta 1).

Caseta 1: Contribuții ale proiectelor LEADER la finanțarea strategiilor de dezvoltare interregionale

Proiect interregional pentru educație transnațională și administrarea muzeelor

Regiunile Auerbergland (Germania), Ausserfern (Austria) și Ostallgäu (Germania) au elaborat un proiect de instruire transnațională, care a inclus 104 participanți, 25 de conferințieri și 47 de ateliere de lucru, acoperind 20 de module diferite. Valoarea totală a proiectului a fost de 30 000 de euro, din care 15 000 de euro fonduri comunitare, iar 15 000 fonduri private. Desfășurat în cadrul LEADER +, acest proiect a dezvoltat o legătură între turism și cultură și a inițiat crearea de noi locuri de muncă. Proiectul a valorificat cultura și istoria comună a acestor trei regiuni, care sunt situate în zona alpină bavarezo-austriacă.

Proiect interregional în Finlanda

Proiectul desfășurat în regiunile Kymi și Sepra din Finlanda a promovat activitățile independente în rândurile localnicilor și s-a ridicat la valoarea totală de 59 436 euro, din care 22 968 euro prin LEADER, 22 968 euro din alte fonduri publice și 15 000 de euro din fonduri private. Proiectul a susținut mici inițiative de dezvoltare bazate chiar pe ideile localnicilor. Concentrându-se asupra promovării tehnologiei informației și protecției mediului în rândul tinerilor, proiectul a vizat o serie de acțiuni specifice: dezvoltarea serviciilor turistice și a altor servicii; promovarea,

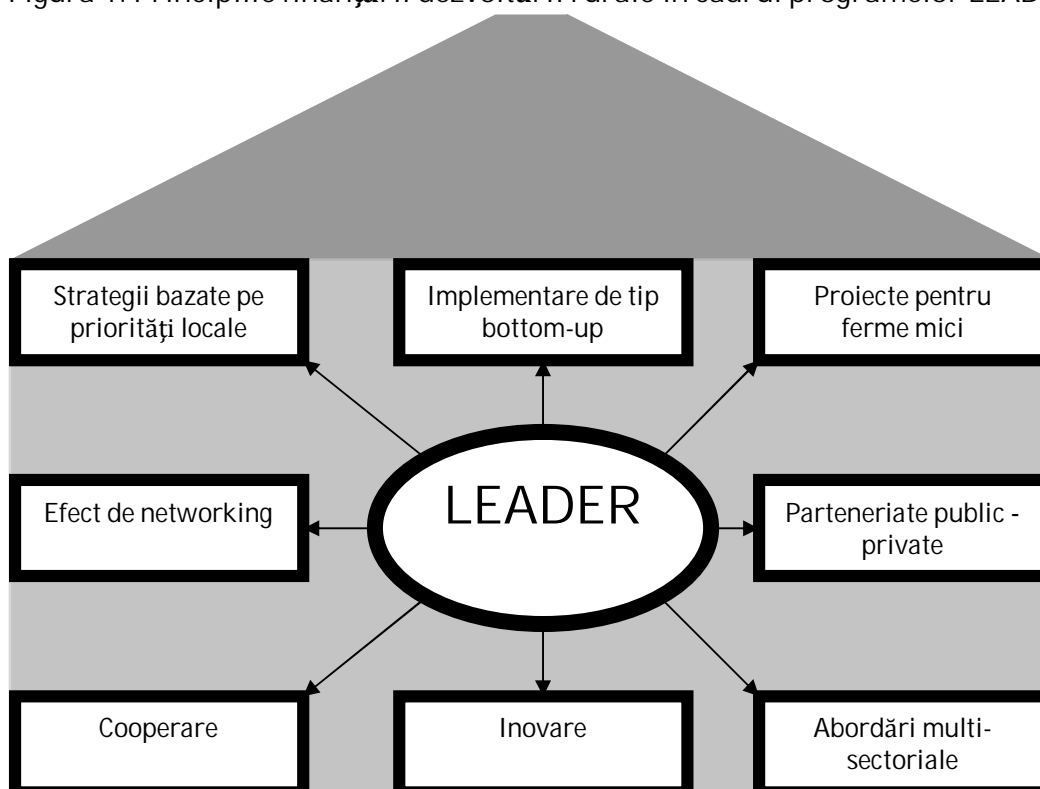
comercializarea și dezvoltarea produselor locale noi sau vechi; susținerea noilor întreprinderi mici; valorificarea vecinătății cu Rusia și Estonia, precum și dezvoltarea altor contacte internaționale; organizarea unor activități în cadrul cărora să se poată întâlni sătenii și orășenii.

Sursa: Prelucrare autor pe baza European Commission – LEADER Approach, 2012.

2. Caracteristici ale finanțării spațiului rural prin programul LEADER

Apărute inițial în perioada 1991-2006, programele LEADER I, LEADER II și LEADER+ au fost concepute drept un stimulent pentru crearea și testarea de noi abordări privind dezvoltarea integrată și durabilă a mediului rural, precum și pentru consolidarea politicii de dezvoltare rurală în cadrul UE. Dobândind experiența celor trei perioade de programare, în prezent, inițiativa LEADER a atins un nivel de maturitate care permite autorităților competente ale statelor membre să implementeze acest tip de proiecte într-o proporție mult mai mare în cadrul programării naționale. Finanțarea dezvoltării rurale prin intermediul LEADER se deosebește de celelalte axe de finanțare prin modul de implementare și corelare a acțiunilor în cadrul comunităților rurale (Figura 1). Cel mai uzitat instrument de finanțare este reprezentat de către Grupurile de Acțiune Locală, alcătuite din grupuri de parteneri din mediul public și cel privat dintr-o anumită zonă geografică.

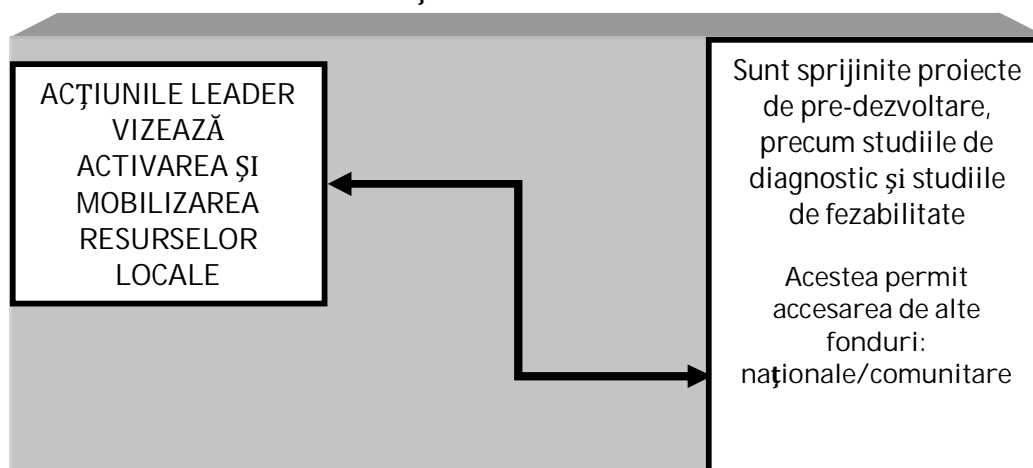
Figura 1: Principiile finanțării dezvoltării rurale în cadrul programelor LEADER

Sursa: Prelucrare proprie pe baza literaturii de specialitate studiate.

Referitor la succesul abordării LEADER în finanțarea dezvoltării rurale, unele analize (Saraceno, 1999) subliniază că evaluarea ex-post a acestui program indică faptul că prin fondurile acordate, acesta a reușit să sprijine o serie de experiențe pilot în domeniul dezvoltării rurale, iar elementul de noutate l-a constituit faptul că programele au avut principii de implementare adaptate scopurilor locale, mai degrabă decât unor obiective individuale ale actorilor implicați. Saraceno (1999) mai argumentează faptul că popularitatea programelor LEADER s-a bazat pe faptul că ele propun o abordare integrată a dezvoltării începând cu componenta teritorială și continuând cu obiective, strategii și acțiuni care implică participarea activă a autorităților din statele membre de la toate nivelurile de guvernanță. Referitor la complementaritatea abordării dezvoltării rurale prin intermediul inițiativelor LEADER se impune precizat faptul că acestea urmăresc să ofere comunităților rurale din spațiul european o metodă de implicare a partenerilor locali în viitorul dezvoltării regiunii din care provin, iar pentru aceasta proiectele LEADER vin în completarea altor programe naționale și comunitare (Figura 2).

Figura 2: Complementaritatea obiectivelor și metodelor în proiectele rurale finanțate în cadrul LEADER

Sursa: Prelucrare proprie pe baza literaturii de specialitate studiate.

De asemenea, este important de precizat că LEADER permite finanțarea unor sectoare sau categorii de beneficiari care, în multe cazuri, nu sunt sprijinite sau nu pot primi finanțare prin alte programe sau proiecte implementate în zonele rurale din statele membre. Astfel de proiecte pot viza: activități culturale din mediul rural, punerea în valoare a mediului rural, reabilitarea arhitecturii și a clădirilor de patrimoniu, turismul rural, îmbunătățirea comunicării în cadrul lanțului global al valorii (între producători și consumatori). În plus, inițiativele finanțate în cadrul LEADER încurajează factorii socio-economici să colaboreze pentru a produce bunuri și servicii de foarte bună calitate în zonele rurale din UE (Casetă 2).

Caseta 2: Studii de caz privind proiecte finanțate în cadrul LEADER în perioada 2007-2013

Contribuția LEADER la obținerea unor bunuri de calitate în regiunea Montiferru – Sardinia, Italia

Prin intermediul unui proiect LEADER în valoare de 8 080 euro, din care finanțarea comunitară a fost de 4 096 euro, iar celelalte fonduri au fost asigurate din finanțări publice (2 619 euro) și private (1 365 euro), grupul de acțiune locală din Montiferru a întreprins o serie de acțiuni pentru sporirea valorii și facilitarea accesului pe piață a unui tip specific de brânză, numită Casizolu, produs realizat din laptele unei rase specifice de vaci – Modicano Sarda. Investițiile realizate în cadrul proiectului au vizat îmbunătățirea procesului de producție a brânzei Casizolu, planificarea siguranței alimentare, cursuri de training pentru producători, finanțarea asistenței de marketing, dar și stabilirea de conexiuni cu alte produse locale de calitate (miere, ulei de măsline extra-virgin, vin Malvasia).

Contribuția LEADER la reținerea forței de muncă din domeniul recoltării trestiei și rogozului în regiunea Norfolk Broads, Marea Britanie

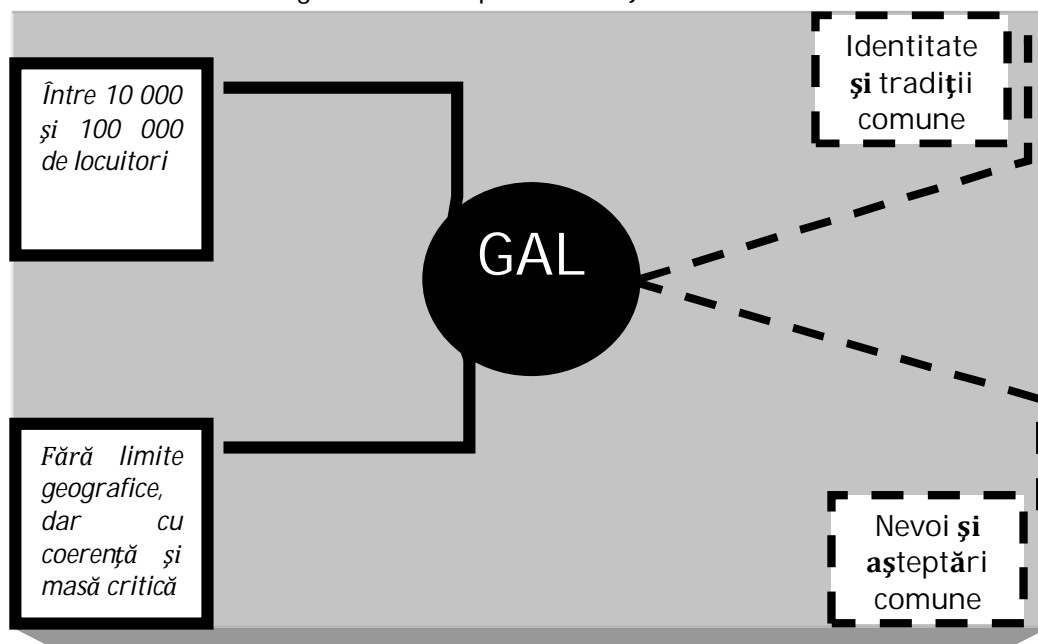
În cadrul unui proiect cu o valoare totală de 172 425 euro, din care 58 820 euro acordati prin programul LEADER și 113 605 euro acordati din fonduri publice, au fost finanțate cursuri de instruire și finanțare privind administrarea culturilor de trestie și rogoz. Aceste cursuri au fost necesare, deoarece un studiu efectuat anterior demarării proiectului a indicat că, dintre cei 20 de tăietori comerciali din zonă, foarte puțini aveau vârste de până la 30 de ani, iar majoritatea se apropiau de vârsta de pensionare. Proiectul a reușit să stopeze declinul industriei locale de tăiere a trestiei și a rogozului, atrăgându-i și susținându-i pe noii veniți, sporind eficacitatea și veniturile firmelor existente și îmbunătățind promovarea trestiei și a rogozului din regiunea Broads.

Sursa: Prelucrare a autorului pe baza European Commission – LEADER Approach, 2012.

3. Rolul și importanța GAL în cadrul programelor LEADER

GAL reprezintă elementul central al finanțării dezvoltării rurale în cadrul LEADER. Datorită specificului de organizare, GAL pot prelua o proporție mare a responsabilităților manageriale (de exemplu, selectarea proiectelor, plata, monitorizarea, sarcinile de control și evaluare) în raport cu acțiunile individuale. Totuși, unele analize (Shucksmith, 2010) indică faptul că gradul de autonomie al GAL poate varia în mod considerabil, în funcție de specificul de organizare a statelor membre și de contextul instituțional. Subvențiile globale (din surse combinate naționale și europene) sunt forma cea mai obișnuită de finanțare a proiectelor organizate de GAL, iar pentru succesul acestor proiecte, GAL trebuie să se constituie în jurul unor principii specifice de organizare (Figura 3).

Figura 3: Principii ale funcționării GAL

Sursa: Reprezentare proprie pe baza literaturii de specialitate studiate.

Unul dintre elementele definitorii ale funcționării GAL este reprezentat de *încurajarea parteneriatelor public-private*. Prin acest tip de cooperare este stimulată dezvoltarea rurală durabilă, deoarece parteneriatele public-private reunesc și combină resursele umane și financiare disponibile din sectorul public și din sectorul privat, asociind actorii locali în jurul proiectelor colective și al acțiunilor multisectoriale.

Parteneriatele public-private instituite pentru implementarea proiectelor LEADER pot contribui, așa cum au demonstrat-o cele patru perioade de programare desfășurate de la inițierea sa și până în prezent, la îmbunătățirea competitivității economice a zonelor de desfășurare, prin consolidarea dialogului și a cooperării între diferiți actori rurali, care, deseori, au puțină experiență de colaborare, prin atenuarea potențialelor conflicte și prin facilitarea unor soluții negociate prin consultații și discuții. GAL, ca factor catalizator al acestui timp de parteneriate, poate facilita, prin interacțiunea diferiților parteneri, procesele de adaptare și de schimbare din sectorul agricol (de exemplu, produse de calitate, lanțuri alimentare), dar și integrarea preocupărilor legate de mediu concomitent cu diversificarea economiei rurale și calitatea vieții.

De altfel, îmbunătățirea calității vieții în zonele rurale a constituit o prioritate a inițiativelor LEADER și unul dintre motivele pentru care acest tip de finanțare s-a bucurat de succes în statele membre (Caseta 3).

Caseta 3: Contribuții ale proiectelor LEADER la îmbunătățirea calității vieții în zonele rurale

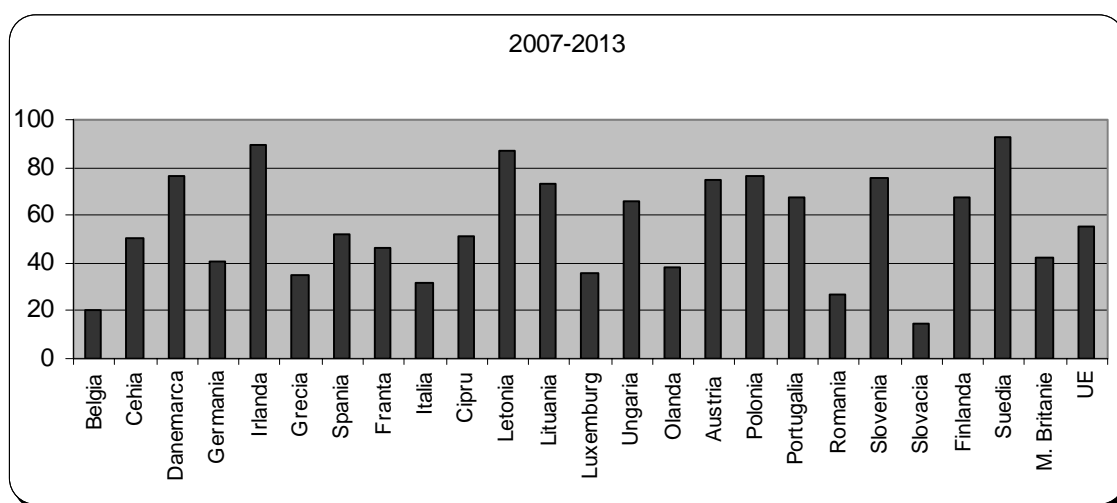
În *Marea Britanie*, în perioada 2007-2013, un producător scoțian de miere a desfășurat un proiect LEADER care a sprijinit înființarea unei noi companii care să comercializeze miere, dar a stabilit și o rețea de comunicare pentru atragerea de vizitatori, explicând beneficiile existenței crescătorilor de albine și ale polenizării pentru mediul înconjurător. Proiectul, în valoare totală de 209 301 euro, cu o contribuție totală de 74 727 euro din fonduri comunitare, a demonstrat că se pot urmări beneficiile sustenabilității, concomitent cu creșterea veniturilor și a calității vieții în zonele rurale.

În *România*, un grup de tineri fermieri din Transilvania constituiți în Asociația Topa, a decis să dezvolte un model de fermă familială organică ale cărei produse să le comercializeze ulterior pe noi piețe. Proiectul a avut o finanțare de 25 000 de euro, din care contribuția comunitară a fost de 9 357 euro, iar în cadrul său au fost achiziționate noi echipamente agricole și a fost majorat stocul de animale.

Sursa: DG Agriculture and Rural Development (2015), Country Fact Sheets.

Așa cum indică cele mai recente statistici comunitare în domeniu (EC, 2015), în perioada 2007-2013, programele finanțate în cadrul Axei LEADER au atins un nivel de maturitate deplină, conducând la potențarea dezvoltării rurale de tip orizontal și implicând, prin intermediul GAL, o largă majoritate a populației din zonele rurale (55,5% la nivelul UE-28). De menționat că statul membru cu cea mai mare acoperire în cadrul GAL finanțate de către LEADER este Suedia (o populație vizată de 92,3%), urmat de Irlanda (89,6%) și Danemarca (76,1%), iar cea mai scăzută pondere a populației implicate în programele LEADER s-a înregistrat în Slovacia (14,3%) (vezi Graficul 1). Statele care nu s-au implicat în programe LEADER sunt Bulgaria, Estonia și Malta.

Graficul 1: Ponderea populației rurale implicate în programele LEADER în perioada 2007 - 2013 (%)

Sursa: Prelucrare proprie pe baza datelor DG Agriculture and Rural Development.

Potrivit unui raport al European Network for Rural Development (ENRD, 2015), în cele mai multe cazuri (87%), GAL implicate în programele LEADER au avut personalitate juridică, de obicei fiind organizate sub forma unor asociații sau organizații non-profit. Asemenea tip de GAL funcționează în Belgia (în Flandra), în Germania (în regiunile Rheinland-Pfalz și Sachsen-Anhalt), în Olanda (majoritatea GAL existente), în Portugalia (14 dintre cele 47 GAL existente), în Franța, în Slovenia (50% dintre GAL existente) și în Marea Britanie (în special în Scoția).

Celelalte tipuri de GAL, care nu au personalitate juridică, sunt sprijinite de structuri publice oficiale (în general, o autoritate responsabilă cu dezvoltarea rurală). Raportul ENRD din 2015 indică faptul că în perioada 2007-2013, în multe dintre statele membre au continuat să opereze GAL constituite în precedentele perioade de finanțare: în unele state membre acesta a fost cazul tuturor GAL existente (în Finlanda, Grecia, Irlanda, Portugalia, Estonia, respectiv în regiunile Navarra, País Vasco, Islas Baleares, Cantabria, Murcia, Comunidad Valenciana), în timp ce în alte state membre GAL deja înființate au reprezentat mai puțin de 25% (Republica Cehă, Danemarca și Germania). Același raport apreciază că și în perioada 2014-2020, multe dintre GAL deja constituite vor continua să funcționeze și să implementeze proiecte de dezvoltare rurală.

4. Concluzii – utilitatea programelor LEADER în finanțarea dezvoltării rurale

Experiența ultimelor contexte de finanțare a indicat faptul că în timp ce multe GAL pot fi înființate ad-hoc pentru a avea acces la finanțarea oferită de Axa LEADER, unele dintre acestea se pot baza pe parteneriate deja existente. Beneficiind de expertiză avizată și având putere de decizie, GAL reprezintă un model de organizare care poate influența într-un mod pozitiv elaborarea strategiilor de dezvoltare rurală ale statelor membre. Experiența perioadei 2007-2013 arată că mai multe tipuri de GAL s-au dezvoltat pornind de la existența unor caracteristici și interese comune, ca rezultat al diferitelor forme de organizare instituțională la nivel regional și național, având grade diferite de autonomie în ceea ce privește aprobarea proiectelor și managementul financiar. De-a lungul timpului, rolul și responsabilitățile grupurilor de acțiune locală au evoluat, de asemenea, în anumite state membre, pe măsură ce abordarea LEADER a devenit tot mai cunoscută. Așa cum o arată un raport de implementare al LEADER (ENRD, 2010), multe state membre, printre care Malta, Portugalia, Belgia, și Italia (cu regiunile Abruzzo, Basilicata, Calabria, Emilia Romagna, Friuli Venezia Giulia, Lazio, Liguria, Piemonte, Puglia, Sardegna, Sicilia, Toscana, Trento, Campania, Lombardia, Molise, Valle d'Aosta) au implementat o serie de proiecte cu plată directă pentru GAL-urile inițiatore.

Raportul ENRD mai subliniază și faptul că majoritatea GAL care au gândit strategiile de implementare a proiectelor LEADER au partajat povara administrativă cu autoritățile naționale responsabile cu dezvoltarea rurală din statele membre, gradul de interdependență variind în funcție de regulile administrative, experiență și know-how. Potrivit raportului ENRD, în majoritatea statelor membre, GAL decid direcția și conținutul strategiei locale de dezvoltare rurală și iau decizii în privința diferitelor proiecte care urmează să fie finanțate. Ulterior, plățile efective sunt realizate de către o instituție care se ocupă de finanțările publice pe baza selectării proiectelor, efectuată de GAL.

Prin întreaga sa existență, programul LEADER a demonstrat că poate juca un rol semnificativ în stimularea unor abordări noi și inovatoare privind dezvoltarea zonelor rurale. În unele analize (Grieve, Weinspach, 2011) se arată că inovarea, care poate conduce la îmbunătățirea calității vieții în zonele rurale, este încurajată de marea libertate și flexibilitate de care dispun grupurile de acțiune locală în luarea deciziilor privind acțiunile pe care vor să le susțină. Inovarea trebuie înțeleasă în sens larg. Se poate referi la introducerea unui produs nou, a unui proces nou, a unei noi organizații sau a unei noi piețe. Această definiție generală a inovării este valabilă atât pentru zonele rurale, cât și pentru cele urbane. Totuși, zonele rurale, din cauza densității reduse a populației și a nivelului relativ scăzut de resurse umane și fizice, au conexiuni reduse cu cercetarea și cu centrele de dezvoltare și, probabil, le este mai greu să realizeze inovații radicale. De aceea, în zonele rurale, inovarea poate implica transferul și adaptarea inovațiilor dezvoltate în altă parte, modernizarea cunoștințelor tradiționale sau găsirea unor soluții noi la probleme rurale persistente, pe care intervențiile prin alte metode nu le-au putut rezolva într-un mod satisfăcător și durabil. Acest lucru poate oferi unele soluții pentru problemele specifice zonelor rurale.

Unii autori (Katona et al., 2006) au apreciat că introducerea abordării LEADER poate fi prin ea însăși o inovație în procesul de instituire a politicilor publice pentru dezvoltare rurală. De exemplu, abordarea bottom-up descrisă mai sus poate stimula apariția unor noi idei de proiecte care pot fi susținute de GAL, pentru că acest tip de acțiuni pentru dezvoltare rurală nu este constrâns de un set fix de măsuri. Adoptarea tehnologiilor de informare și comunicare în zonele rurale poate deveni un canal important prin care populația rurală să aibă un acces mai mare la inovații.

De asemenea, prin modul său de funcționare, finanțarea acordată în cadrul LEADER încurajează, prin maniera de concepere a programelor sale, stabilirea de contacte în rețea ceea ce facilitează schimbul de experiențe și de cunoștințe între grupurile de acțiune, zonele rurale, administrațiile și organizațiile implicate în dezvoltarea rurală a UE, indiferent dacă acestea sunt sau nu beneficiari direcți ai programului LEADER. Stabilirea de contacte în rețea reprezintă un mijloc de transfer al bunelor practici, de diseminare a inovațiilor și de construire pe baza

lecțiilor învățate din dezvoltarea rurală locală. Stabilirea de contacte în rețea poate conduce la consolidarea relațiilor dintre oameni, proiecte și zone rurale, depășindu-se astfel izolarea cu care se confruntă anumite zone rurale. Trebuie menționat faptul că, dacă inițial activitățile de stabilire de contacte în rețea s-au concentrat doar asupra inițiativei LEADER, începând cu 2014, acestea pot aborda o varietate mult mai mare de probleme de dezvoltare rurală. În cadrul lor, actorii rurali pot beneficia de consiliere din partea experților pentru activități practice, cum ar fi pregătirea publicațiilor privind diferite aspecte ale dezvoltării rurale, organizarea seminariilor, analizarea acțiunilor de dezvoltare rurală pentru a identifica bunele practici, identificarea tendințelor de dezvoltare în zonele rurale, crearea de site-uri web și sprijinirea în demersul de identificare a unor potențiali parteneri pentru lansarea unor proiecte de cooperare.

Funcționarea programelor desfășurate în cadrul LEADER a indicat faptul că dinamismul populației rurale participante și dorința de implicare ca actori activi în zona rurală vizată de proiect sunt factori decisivi în reușita finanțării dezvoltării rurale de tip bottom-up. Mai mult, se poate concluziona că, în perioada post-proiect, toate programele care au fost finanțate în cadrul inițiativelor LEADER au încurajat abordări integrate privind dezvoltarea rurală, care vor influența sau completa și alte inițiative ale GAL-urilor deja constituite, reprezentând baza unor viitoare strategii-pilot de dezvoltare rurală în zonele respective.

Având în vedere experiența contextului de finanțare 2007-2013, precum și lecțiile de bune practici oferite de unele state membre care au implementat cu succes o serie de programe LEADER, în opinia noastră, în perioada 2014-2020, pentru un mai mare succes al acestui tip de inițiative statele membre ar trebui să încurajeze o extinderea autonomiei GAL constituite, astfel încât acestea să își poată implementa propria strategie de dezvoltare locală (inclusiv prin gestionarea acțiunilor de management), beneficiind de posibilitatea de a sprijini inițiative inovatoare și adaptate nevoilor de dezvoltare locală. În acest scop, pentru constituirea de viitoare GAL s-ar impune instituirea unor reglementări de eligibilitate specifice, dar și o simplificare a procedurilor de finanțare a programelor de dezvoltare rurală în cadrul Axei LEADER. În plus, în măsura în care reglementările din statul membru în cauză o permit, GAL deja constituite ar trebui să beneficieze de o autonomie extinsă de gestionare a finanțelor proprii, inclusiv printr-o creștere a flexibilității în atragerea de capital suplimentar (public sau privat), prin cofinanțare sau chiar prin crowdfunding.

Bibliografie

- Dargan, L., Shucksmith, M. (2008). LEADER and innovation, in *Sociologia Ruralis*, Wiley Online Library.
- DG Agriculture&Rural Development. (2015). *Country Fact Sheets* , disponibil online la: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-in-your-country/index_en.htm.
- European Commission (2012). *LEADER Approach*, Evaluation Report, disponibil online la: http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/leader/leader/leader-tool-kit/the-leader-approach/en/the-leader-approach_en.html.
- European Commission (2015). *Rural Development in the EU – Statistical and Economic Report*, disponibil online la: <http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development/en.htm>.
- ENRD (2010). *Summary of the Extended Report on the Implementation of Leader Approach*, disponibil online la: <https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/fms/pdf/7CAA2A66-951D-8791-688A-9FE9B0BC3687.pdf>
- ENRD. (2015). *LEADER subcommittee Focus Group on the Implementation of the bottom-up Approach*. disponibil online la: <http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/fms/pdf/7CAA2A66-951D-8791-688A-9FE9B0BC36.pdf>.
- Grieve, J., Weinspach, U. (2011). Capturing Impacts of LEADER on Measures to Improve Quality of Life in Rural Areas, in *Agricultural&Rural Policy*, disponibil online la: www.literature.ti.bund.de.
- Katona, J, Fieldsend, A. F., Alderson, M. (2006). Human and social factors as endogenous factors stimulating the LEADER Programme in Hungary, in *Rural Areas*, disponibil online la: www.ageconsearch.umn.edu.
- Ploeg, J.D. Van, Renting, H., Brunori, G. (2000). *Rural development: from practices and policies towards theory*, *Sociologia Ruralis*, Wiley Online Library.
- Ray, C. (2000). The EU LEADER programme: rural development laboratory, in *Sociologia Ruralis*, Wiley Online Library.
- Saraceno, E. (1999). The Evaluation of Local Policy Making in Europe, Learning from the LEADER Community Initiative, in *Ricerche Economico-Sociali* (CRES), Italy.
- Schucksmith, M. (2010). Disintegrated Rural Development? Neo – endogenous Rural Development. Planning and Place – Shaping in Diffused Power Context, in *Sociologia Ruralis*, Wiley Online Library.